

**BUDJET TASHKILOTLARINING ASOSIY VAZIFALARI VA  
MOLIYALASHTIRISH MANBALARI****Boymatov Raxmatillo**

Andijon davlat texnika instituti

*Buxgalteriya hisobi va audit yoʻnalishi 4-kurs talabasi**Ilmiy rahbar: “Buxgalteriya hisobi va menejment” kafedrası**professori A.Abdullayev*

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada budjet tashkilotlarining asosiy vazifalari va moliyalashtirish manbalari tahlil qilinadi. Budjet tashkilotlari davlat va jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim rol oʻynaydi, chunki ular taʼlim, sogʻliqni saqlash, madaniyat va boshqa sohalarda xizmatlar koʻrsatadi. Maqolada budjet tashkilotlarining asosiy vazifalari, jumladan, davlat siyosatini amalga oshirish, ijtimoiy xizmatlarni taqdim etish, va jamoatchilik manfaatlarini himoya qilish kabi jihatlar koʻrib chiqiladi.

**Kalit soʻzlar:** budjet tashkilotlari, moliyalashtirish manbalari, davlat siyosati, subsidiya, taʼlim, sogʻliqni saqlash, ijtimoiy sohalar.

**Kirish.** Budjet tashkilotlari davlat va jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim rol oʻynaydi. Ular davlat tomonidan moliyalashtiriladigan va jamoat xizmatlarini taqdim etuvchi muassasalardir. Ushbu tashkilotlar, asosan, taʼlim, sogʻliqni saqlash, madaniyat, sport va boshqa ijtimoiy sohalarda faoliyat yuritadi. Ularning asosiy maqsadi jamiyatning ehtiyojlarini qondirish va ijtimoiy barqarorlikni taʼminlashdir.

Taʼlim sohasida budjet tashkilotlari oʻquv muassasalari sifatida faoliyat yuritadi. Maktablar, kollejlari va universitetlar davlat budjetidan moliyalashtiriladi va ularning vazifasi yosh avlodni bilim va koʻnikmalar bilan taʼminlashdir. Taʼlim tizimi orqali jamiyatning intellektual salohiyati oshadi, bu esa iqtisodiy rivojlanishga, innovatsion gʻoyalarning paydo boʻlishiga va raqobatbardosh kuchlarning shakllanishiga yordam beradi. Shuningdek, taʼlim sohasidagi budjet tashkilotlari ijtimoiy tenglikni taʼminlashga ham katta hissa qoʻshadi, chunki ular barcha qatlamdagi aholi uchun sifatli taʼlim xizmatlarini taqdim etadi.

Sogʻliqni saqlash sohasida budjet tashkilotlari shifoxonalar, poliklinikalar va boshqa tibbiyot muassasalarini oʻz ichiga oladi. Ularning asosiy vazifasi aholining sogʻligʻini saqlash va yaxshilashdir. Budjet tashkilotlari orqali taqdim etiladigan tibbiy xizmatlar aholining hayot sifatini oshirishga, kasalliklarning oldini olishga va sogʻlom turmush tarzini rivojlantirishga xizmat qiladi. Sogʻliqni saqlash tizimining samarali

ishlashi ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi va iqtisodiy rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Madaniyat sohasidagi budjet tashkilotlari teatrlar, muzeylar, kutubxonalar va boshqa madaniy muassasalardan iborat. Ular jamiyatda madaniy merosni saqlash, san'atni rivojlantirish va aholi o'rtasida madaniy qadriyatlarni targ'ib qilish bilan shug'ullanadi. Madaniyat sohasidagi budjet tashkilotlari orqali amalga oshiriladigan tadbirlar jamiyatning estetik va ma'naviy rivojlanishiga xizmat qiladi. Bu esa o'z navbatida, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi, chunki madaniyat insonlarni birlashtiruvchi kuch hisoblanadi.

Budjet tashkilotlari sport sohasida ham muhim rol o'ynaydi. Ular sport inshootlarini yaratish, sport tadbirlarini o'tkazish va sportchilarni tayyorlash bilan shug'ullanadi. Sport orqali sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, yoshlarni jismoniy tarbiya qilish va jamoatchilikning sportga bo'lgan qiziqishini oshirish mumkin. Budjet tashkilotlari sport sohasida ham ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi, chunki sport insonlarni birlashtiruvchi, sog'lom raqobat muhitini yaratadigan faoliyatdir. Budjet tashkilotlarining moliyalashtirish manbalari asosan davlat budjeti va mahalliy byudjetlardan iborat. Davlat budjeti orqali ajratilgan mablag'lar budjet tashkilotlarining faoliyatini ta'minlaydi. Biroq, bu mablag'larning samarali boshqarilishi va to'g'ri taqsimlanishi juda muhimdir. Budjet tashkilotlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda davlatning roli juda katta. Davlat tomonidan belgilangan siyosatlar va dasturlar budjet tashkilotlarining samaradorligini oshirishga qaratilgan bo'lishi kerak. Shuningdek, budjet tashkilotlarining samarali faoliyat yuritishi uchun ularning rahbarlari va xodimlari malakali bo'lishi zarur. Ta'lim, sog'liqni saqlash va madaniyat sohalarida yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashga e'tibor qaratish lozim. Bu esa budjet tashkilotlarining xizmatlarini yanada sifatli va samarali qilishga yordam beradi. Umuman olganda, budjet tashkilotlari davlat va jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Ular ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va sport sohalarida xizmatlar ko'rsatish orqali jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Budjet tashkilotlarining samarali faoliyatini ta'minlash uchun moliyaviy resurslarni to'g'ri boshqarish, malakali kadrlarni tayyorlash va davlat siyosatini to'g'ri yo'naltirish zarur. Bu jarayonlar budjet tashkilotlarining ijtimoiy vazifalarini samarali bajarishiga yordam beradi hamda jamiyatda barqarorlikni ta'minlaydi.

Budjet tashkilotlari davlat va jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Ular davlat tomonidan moliyalashtiriladigan va jamoat xizmatlarini taqdim etuvchi muassasalardir. Budjet tashkilotlarining asosiy vazifalari davlat siyosatini amalga oshirish, ijtimoiy xizmatlarni taqdim etish va jamoatchilik manfaatlarini himoya qilishdir. Ushbu vazifalarni amalga oshirish jarayonida budjet tashkilotlari jamiyatning turli qatlamlariga xizmat ko'rsatadi va ijtimoiy barqarorlikni



ta'minlashga yordam beradi. Birinchidan, budget tashkilotlari davlat siyosatini amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. Davlatning asosiy maqsadlari va strategiyalarini hayotga tadbiq etishda budget tashkilotlari faol ishtirok etadi. Masalan, ta'lim sohasida budget tashkilotlari davlat tomonidan belgilangan ta'lim siyosatini amalga oshirish uchun zarur infratuzilmani yaratadi, o'quv dasturlarini ishlab chiqadi va o'qituvchilarni tayyorlaydi. Shuningdek, sog'liqni saqlash sohasida budget tashkilotlari davlatning sog'liqni saqlash siyosatini amalga oshirish, kasalliklarning oldini olish va aholi sog'ligini yaxshilashga qaratilgan dasturlarni ishlab chiqish bilan shug'ullanadi. Bunday faoliyatlar orqali budget tashkilotlari davlatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi maqsadlarini amalga oshirishga yordam beradi.

Ikkinchidan, budget tashkilotlari ijtimoiy xizmatlarni taqdim etishda muhim ahamiyatga ega. Ular ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat, sport va boshqa sohalarda aholiga xizmat ko'rsatadi. Ta'lim sohasida budget tashkilotlari maktablar, kollejlari va universitetlar shaklida faoliyat yuritib, yosh avlodni bilim va ko'nikmalar bilan ta'minlaydi. Sog'liqni saqlash sohasida esa shifoxonalar va poliklinikalar aholining sog'ligini saqlash va yaxshilashda muhim rol o'ynaydi. Madaniyat sohasida budget tashkilotlari teatrlar, muzeylar va kutubxonalar orqali jamiyatda madaniy qadriyatlarni targ'ib qiladi. Sport sohasida esa sport inshootlarini yaratish va tadbirlarni o'tkazish orqali aholi o'rtasida sog'lom turmush tarzini rivojlantiradi. Bu jarayonlar ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi va jamiyatning umumiy rivojlanishiga hissa qo'shadi.

Uchinchidan, budget tashkilotlari jamoatchilik manfaatlarini himoya qilishda ham muhim rol o'ynaydi. Ular aholining ehtiyojlarini qondirish va ijtimoiy adolatni ta'minlashga qaratilgan xizmatlarni ko'rsatadi. Budget tashkilotlari orqali taqdim etiladigan xizmatlar barcha qatlamdagi aholi uchun ochiq bo'lishi kerak, bu esa ijtimoiy tenglikni ta'minlaydi. Masalan, davlat tomonidan moliyalashtiriladigan ta'lim muassasalari orqali kam ta'minlangan oilalarning bolalari ham sifatli ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Shuningdek, sog'liqni saqlash sohasida budget tashkilotlari orqali bepul yoki subsidiyalangan tibbiy xizmatlar ko'rsatilishi aholining sog'lig'ini yaxshilashga yordam beradi.

Budget tashkilotlarining samarali faoliyatini ta'minlash uchun moliyaviy resurslarni to'g'ri boshqarish, malakali kadrlarni tayyorlash va davlat siyosatini to'g'ri yo'naltirish zarur. Davlat tomonidan belgilangan siyosatlar budget tashkilotlarining samaradorligini oshirishga qaratilgan bo'lishi kerak. Shuningdek, budget tashkilotlarining rahbarlari va xodimlari malakali bo'lishi juda muhimdir. Ta'lim, sog'liqni saqlash va madaniyat sohalarida yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlashga e'tibor qaratish lozim. Umuman olganda, budget tashkilotlari davlat siyosatini amalga oshirish, ijtimoiy xizmatlarni taqdim etish va jamoatchilik manfaatlarini himoya qilishda muhim rol o'ynaydi. Ularning samarali faoliyati

jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi va ijtimoiy tenglikni oshiradi. Budget tashkilotlarining vazifalarini bajarishda davlat va jamiyat o'rtasida o'zaro hamkorlik muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Bu jarayonlar jamiyatda barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi hamda davlatning ijtimoiy mas'uliyatini oshiradi.

Moliyalashtirish manbalari budget tashkilotlarining samarali faoliyatini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Ular davlat va mahalliy darajada ijtimoiy xizmatlarni ko'rsatish, infratuzilmani rivojlantirish va aholi ehtiyojlarini qondirish uchun zarur bo'lgan moliyaviy resurslarni taqdim etadi. Moliyalashtirish manbalari asosan davlat budjeti, mahalliy budjetlar va boshqa moliyaviy resurslardan iborat.

Davlat budjeti - bu davlatning yillik moliyaviy rejasi bo'lib, unda davlatning barcha daromadlari va xarajatlari ko'rsatiladi. Davlat budjeti orqali ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat, transport va boshqa sohalarga ajratiladigan mablag'lar belgilab qo'yiladi. Davlat budjeti, odatda, markaziy hukumat tomonidan tasdiqlanadi va u davlatning ijtimoiy-iqtisodiy siyosatini amalga oshirishda asosiy vosita hisoblanadi. Budget tashkilotlari davlat budjetidan olingan mablag'lar yordamida o'z faoliyatlarini amalga oshiradilar, bu esa ularning xizmatlarini kengaytirish va sifatini oshirishga imkon beradi.

Mahalliy budjetlar esa shahar, tuman yoki viloyat darajasida shakllanadi va mahalliy muammolarni hal qilishga qaratilgan. Mahalliy budjetlar mahalliy daromadlar (masalan, yer solig'i, mulk solig'i) va davlatdan ajratilgan subsidiya yoki grantlar orqali to'planadi. Mahalliy budjetlar orqali ta'lim muassasalari, sog'liqni saqlash inshootlari, infratuzilma ob'ektlari va boshqa ijtimoiy xizmatlar uchun mablag'lar ajratiladi. Mahalliy budjetlar aholi ehtiyojlariga mos ravishda shakllanadi va mahalliy muammolarni hal qilishda muhim rol o'ynaydi. Bundan tashqari, boshqa moliyaviy resurslar ham budget tashkilotlarining faoliyatini moliyalashtirishda muhim ahamiyatga ega. Bu resurslarga donor tashkilotlardan, xalqaro moliya institutlaridan yoki xususiy sektordan olingan grantlar va investitsiyalar kiradi. Misol uchun, xalqaro tashkilotlar tomonidan taqdim etiladigan grantlar ko'pincha ijtimoiy dasturlarni amalga oshirishda yordam beradi. Bunday mablag'lar ta'lim, sog'liqni saqlash yoki atrof-muhitni muhofaza qilish kabi sohalarda loyihalarni moliyalashtirish uchun ishlatilishi mumkin. Shuningdek, xususiy sektor ham budget tashkilotlariga moliyaviy yordam ko'rsatishi mumkin. Xususiy kompaniyalar o'z ijtimoiy mas'uliyatini amalga oshirish maqsadida turli xil ijtimoiy loyihalarga sarmoya kiritadilar. Bunday sarmoyalar ta'lim dasturlari, sog'liqni saqlash xizmatlari yoki madaniy tadbirlarga yordam berishi mumkin. Xususiy sektor bilan hamkorlik budget tashkilotlariga qo'shimcha moliyaviy resurslarni jalb qilish imkonini beradi.

Moliyalashtirish manbalarining samarali boshqarilishi budget tashkilotlarining muvaffaqiyatli faoliyatini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Davlat va mahalliy hokimiyat organlari budget mablag'larini oqilona va samarali taqsimlash orqali ijtimoiy



xizmatlarning sifatini oshirishga qaratilgan siyosatlarni ishlab chiqishlari lozim. Shuningdek, shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlash orqali jamiyatda ishonchni oshirish zarur. Moliyalashtirish manbalari budjet tashkilotlarining faoliyatini ta'minlashda asosiy rol o'ynaydi. Davlat budjeti, mahalliy budjetlar va boshqa moliyaviy resurslar birgalikda ijtimoiy xizmatlarni ko'rsatish va jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlashga yordam beradi. Ularning samarali boshqarilishi esa ijtimoiy adolat va iqtisodiy barqarorlikni oshirishga xizmat qiladi.

**Xulosa.** Xulosa qilib aytganda, budjet tashkilotlari davlat va mahalliy darajada ijtimoiy xizmatlarni ko'rsatish, infratuzilmani rivojlantirish va aholi ehtiyojlarini qondirishda muhim rol o'ynaydi. Ularning asosiy vazifalari ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va boshqa sohalarda sifatli xizmatlar taqdim etishdan iborat. Budjet tashkilotlari, shuningdek, davlat siyosatini amalga oshirishda va jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Moliyalashtirish manbalari budjet tashkilotlarining samarali faoliyatini ta'minlash uchun zarurdir. Davlat budjeti, mahalliy budjetlar va boshqa moliyaviy resurslar (donor tashkilotlardan, xalqaro moliya institutlaridan va xususiy sektordan olingan mablag'lar) birgalikda budjet tashkilotlarining ish faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi. Ularning oqilona va samarali boshqarilishi esa ijtimoiy xizmatlarning sifatini oshirishga, shaffoflikni ta'minlashga va jamiyatda ishonchni mustahkamlashga yordam beradi. Shunday qilib, budjet tashkilotlarining asosiy vazifalari va moliyalashtirish manbalarining ahamiyati bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir. Ularning samarali ishlashi jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Kelajakda budjet tashkilotlarini yanada rivojlantirish va moliyalashtirish manbalarini kengaytirish orqali ijtimoiy xizmatlar sifatini oshirish zarurati mavjud.

#### Foydalanilgan adabiyotlar:

1. S.U.Mehmonov, Z.X.Karimova, A.S.Tursunov. Budjet tizimi. Darslik. Toshkent 2017 – 437 b.
2. Malikov T., Xaydarov N. Davlat budjeti. O'quv qo'llanma. T.: Iqtisodmoliya, TMI-2007, 84b.
3. Pulatov D., Nurmuxamedova B., "G'aznachilik". Darslik. T: "SanoStandart", 2014 y.
4. Qosimova G.A. "G'aznachilik". O'quv qo'llanma. T.: "IQTISOD-MOLIYA", 2015 y.
5. Malikov T., Jalilov P., Budjet-soliq siyosati. Monografiya. T.: Akademnashr, 2011. 472 b.